

YENİ UFUKLAR

AYLIK SANAT, FİKİR DERGİSİ

Atatürk Diyor ki	Atatürk
Atatürkten Anılar	F. C. Güven
Atatürk Hayatta (Şiir)	Ercüment Tuncalp
Tarancı'nın Şiiri	Ö. F. Toprak
Kışideki kişi'den (şiir)	Sabri Altınel
Cahit Sıtkı	Başaran
(Ağıt)	Ferit Edgü
Doğu kalkınması (şiir)	Halim Yağcıoğlu
Özde Kalıplaşmak	Fethi Naci
Senin için (şiir)	Mehmet Salıhoğlu
Bir gerçeğin iki yanı	Fikret Arnel
Lokantacı Rıza'nın Utançlı Ölümü	M. T. Akın
Fiş Usulü	Hayrettin Uysal
Oduncunun Hikâyesi (Şiir)	Celâlettin Çetin
Ankara'da Tiyatro	Necdet Eruygur
Yukarıdaki Adam (Öykü)	Orhan Duru
Sanrı (Öykü)	Leylâ Erbil

Ölmez Atatürk

Bu Sayıyı Hazırlayan:
Vedat Günyol

UFUKLAR

AYLIK SANAT, FİKİR DERGİSİ

Kurucusu:

ORHAN BURİAN

ATATÜRK DİYOR Kİ..

ŞU yirminci yüzyılda, insanların başına gelen belâlar, ulusları idare eden kimselerin, gelmiş geçmiş olayları önceden sezememiş, bencilliğe kapılıp her şeyi kendilerine yontmuş olmalarından doğmuştur. Eğer bu kimseler, insanlığı, insanlığın mutluluğunu bir bütün olarak görebilseler, bu yolda yürüselerdi ne dünki yaman acılar çekilmiş, ne de bugünkü tedirginliklere, korkulara meydan verilmiş olurdu.

Dünya politikacılarının şaşkınlığa uğradıkları ne yapacaklarını bilemez bir duruma düştükleri 1937 yılında Atatürk'ün bütün insanlığa karşı asil sesinin yükseldiğini duyuyoruz. Ankara Palas'ın salonlarında bir gece, misafiri bulunan Romanya dışişleri bakanı Victor Antonesku'ya şunları söylüyordu:

MİLLETLER gam ve keder bilmemelidir. Şeflerin vazifesi hayatı neşe ve şevkle karşılamak hususunda milletlerine yol göstermektir.

Vaktiyle kitaplar karıştırdım. Hayat hakkında filozofların ne dediklerini anlamak istedim. Bir kısmı her şeyi kara görüyordu. «Mademki hiçiz ve sifıra varacağız, dünyadaki muvakkat ömür esnasında neşe ve saadete yer

bulunmaz.» diyorlardı. Başka kitaplar okudum; bunları daha akıllı adamlar yazmışlardı. Diyorlardı ki : «Madem ki sonu nasıl olsa sıfırdır, bari yaşadığımız müddetçe şen ve şâtir olalım.» Ben kendi karakterim itibariyle ikinci hayat telâkkisini tercih ediyorum; fakat şu kayıtlar içinde : Bütün insanlığın varlığını kendi şahıslarında gören adamlar bedbahttırlar. Besbelli ki o adam fert sıfatıyla mahvolacaktır. Herhangi bir şahsın, yaşadıkça memnun ve mesut olması için lâzım gelen şey, kendisi için değil kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır. Makul bir adam, ancak bu suretle hareket edebilir. Hayatta tam zevk ve saadet, ancak gelecek nesillerin varlığı, şerefi, saadeti için çalışmakta bulunabilir. Bir insan böyle hareket ederken, «benden sonra gelecekler, acaba böyle bir ruhla çalıştığımı farkedeceklermi dir?» diye düşünmemelidir. Hattâ en mes'ud olanlar, hizmetlerinin bütün nesillerce meçhul kalmasını tercih edecek karakterde bulunanlardır.

Herkesin kendine göre bir zevki vardır. Kimi bahçe ile meşgul olmak, güzel çiçekler yetiştirmek ister. Bazı insanlar da adam yetiştirmekten hoşlanır. Bahçesinde çiçek yetiştiren adam çiçekten bir şey bekler mi? Adam yetiştiren adam da çiçek yetiştirendeki hislerle hareket edebilmelidir. Ancak bu tarzda düşünen ve çalışan adamlardır ki memleketlerine ve milletlerine ve bunların istikbaline faydalı olabilir. Bir adam ki memleketin saadetini düşünür, o adamın kıymeti birinci derecededir. Esas kıymeti kendine veren mensup olduğu millet ve memleketi ancak şahsiyeti ile kaim gören adamlar, milletlerinin saadetine hizmet etmiş sayılmazlar. Ancak kendilerinden sonrakileri düşünebilenler, milletlerini yaşamak ve ilerlemek imkânlarına nail ederler. Kendi gidince terakki ve hareket durur zannetmek bir gaflettir.

Şimdiye kadar bahsettiğimiz noktalar ayrı ayrı cemiyetlere aittir. Fakat bugün bütün dünya milletleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşguldürler. Bu itibarla insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar bütün cihan milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletin saadetine ne

kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hâdim olmağa elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki bu vadede çalışmakla hiç bir şey kaybedilmez. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında sükûn, vuzuh ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan mahrumdur. Onun için ben sevdiklerime şunu tavsiye ederim : Milletleri sevk ve idare eden adamlar, tabii evvelâ ve evvelâ kendi milletinin mevcudiyet ve saadatinin âmili olmak isterler. Fakat aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lâzımdır.

Bütün dünya hadiseleri bize bunu açıktan açığa ispat eder. En uzakta zanettiğimiz bir hadisenin bize bir gün temas etmiyeceğini bilmeyiz. Bunun için beşeriyetin hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir uzvu addetmek icabeder. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün âza müteessir olur. Türkiye, Romanya ve diğer dostları kuvvetlidirler. Hiç bir taraftan bize gelecek bir şey beklemem. Beklemeğe de lüzum yoktur. İşte bu sükunet içinde bütün dünyayı mütalâa etmek fırsatı bizdedir. «Dünyanın filân yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne?» dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alâkadar olmalıyız. İşte bu düşünüş, insanları, milletleri ve hükümetleri hodbinlikten kurtarır. Hodbinlik şahsi olsun, millî olsun daima fena telâkki edilmelidir. O halde konuştuklarımızdan şu neticeyi çıkaracağım : Tabii olarak kendimiz için bütün lâzım gelen şeyleri düşüneceğiz ve icabını yapacağız. Fakat bundan sonra bütün dünya ile alakadar olacağız.

Kısa bir misâl: Ben askerim. Umumi harpte bir ordunun başında idim. Türkiye'de diğer ordular ve onların kumandanları vardı. Ben yalnız kendi ordumla değil, öteki ordularla da meşgul oluyordum. Bir gün Erzurum cephesindeki hareketlere ait bir mesele üzerinde durduğum sırada yaverim dedi ki :- Niçin size ait olmıyan meselelerle de uğraşıyorsunuz? Cevap verdim : - Ben bütün orduların vaziyetini iyice bilmezsem kendi ordumu nasıl

sevk ve idare edeceğimi tayin edemem. Bir devlet ve milleti idare vaziyetinde bulunanların daima göz önünde tutmaları lâzım gelen mesele budur.

Bu münasebetle muhterem misafirlerimize şunu diyeceğim: Ben düşündüklerimi sevdiklerime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda lüzumlu olmıyan bir sırrı kalbinde taşımak iktidarında olmıyan bir adamım. Çünkü ben halk adamıyım. Ben düşündüklerimi daima halkın huzurunda söylemeliyim. Yanlışım varsa halk beni tekzibeder. Fakat şimdiye kadar bu açık konuşmada halkın beni tekzibettiğini görmedim.

Bu sözlerin söylendiği tarihte, ne İkinci Dünya Savaşı patlamış, ne Atlantik Beyannamesi yayınlanmış, ne de Birleşmiş Milletler kurulmuştu. Görülüyor ki, Türk ulusunun kurtarıcısı olduğu kadar, insanlığın da felâketlerden kurtulmasında öncülük eden Atatürk'ün bu yüce düşünceleri Birleşmiş Milletler Ana Yasasına da kaynak olmuştur.

MEMLEKETİMİZİ bir çember içine alıp cihanla alâkasız yaşayamayız. Tam tersine ileri, medenî bir millet olarak medeniyet sahasının üzerinde yaşıyacağız, bu hayat ancak ilim ve fenle olur. İlim ve fen neredeyse oradan alacağız ve milletin her ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.

Atatürk

A N I L A R

F. C. Güven

İSTİKLÂL savaşı sona ermişti. Uzun yıllardır bakım-sız kalan Çankaya'daki köşkün şurası burası sıvanıyor, boyanıyordu. Bu işlerde çalıştırılan Yunanlı esirlerden iki boyacı ustası bir sabah çalıştıkları odada masanın üzerinde duran gümüş kutudan birer cıgara alarak yakmışlardı. Karargâh komutanı bunu görmüş, saygısızlık, hırsızlık sayarak adamları tartaklamaya, kaba kaba bağırmaya başlamıştı.

Yan odalardan birinde Atatürk sabah kahvesini içiyor, gazetelerini okuyordu. Kulağına gelen bu sözlerden sinirlenmiş, biraz sonra da bu çirkin olayın içyüzünü öğrenince büsbütün üzülerək esirleri odasına almıştı. Bir ceza göreceklerini sanarak titreyen işçileri güler yüzle karşılayıp gönüllerini almış, gündeliklerinin ödenip ödenmediğini sormuş, onlara kendi cıgaralarından da ikrâm ettikten sonra, yâverine dönerek: «Kendilerini savunamayan, suçsuz, mâsum kişilere karşı bir cıgara için bu derece kıskanç davranan, bu türlü kabalıklar yapan insaniyetsiz bir kişinin benim karargâhımda işi kalmamıştır. Hemen yerine geri gönderilsin» emrini vermişti.

1937 yılı Cumhuriyet bayramı. Yugoslavya başbakanı beraberindekilerle Türkiye'nin misafiri. O gece Halkevi'nin alt katındaki salonun bir köşesinde, sarı döşemeli, yaldızlı geniş bir kanepede misâfir başbakan, Atatürk'le diz dize oturuyorlar. Tevfik Rüştü Aras ayakta, konuşulanları tercüme ediyor.

Atatürk bir Balkan antlaşmasının dünya barışına sağlayacağı faydaları birer birer anlatıyordu. Fakat, Yugoslavya başbakanının halinden belli ki, bir huzursuzluk

içinde. Telâşlı görünüyor, konuşmuyor. Onun bu sıkıntılı, çekingen durumu Atatürk'ün gözünden kaçacak gibi değil. Birden bire sesinin tonu değişiyor ve yükseliyor: « Sayın başbakan şurasını iyi bilmelisiniz ki, biz kimsenin düşmanı değiliz; ancak insanlığın düşmanı olanların düşmanıyız! »

Biraz sonra misâfirine : «Buyurun caz güzel havalar çalıyor, dans ediniz!» diyor ve sonra da kocaman kafası, iri gövdesiyle ağır ağır kalkarak kalabalığın arasına karışan başbakanı inceden inceye süzerek : «Meramımızı anlamasına imkân yok!» diyor.

ATATÜRK HAYATTA

A ANITTEPEDEN el eder
el eder Mustafa Kemal

— Ordularım Akdenizde,
Ordularım İzmirde.

Ama benim

— Yazık Ankara'nın taşına
gözlerimin yaşına bak —

yaradır Başkent'in göbeğindeki çarşaf
benim yüreğimde.

Sarı başaklar içinde yaşamak isterim ben
tüten bacalarımın gölgesinde mutlu.

Neden her kasım böylesine yas
işte bütün ulus ayakta

Atatürk,

Atatürk hayatta.

Sen, vatan boylusun Atatürk'üm
her nesil seni bir daha yaşamada.

Ercüment Tuncalp

TARANCI'NIN ŞİİRİ

Ö. F. Toprak

CAHİT Sıtkı'yı yitirdik. Gerçi üç yıla yakın bir zamandır, yaşıyor sayılmazdı. Bu süre içinde yazmadı, okumadı, konuşmadı çünkü. Bir ozan için bunlarsız yaşamak olur mu? En acısı bu. Yüreklerimizi burkarak oldu işte ...

Tarancı, Hececiler diye anılan ozanlardan sonra yetişen edebiyat kuşağının en ünlü kişisi. Fransız ozanlarından en çok Verlaine, Baudelaire, Malarmé, Rimbaud etkisine girmiş, tutumunu onlara paralel yürütmüştür. Çok zaman biçim kaygısına sıkı sıkıya bağlanmış, tek adamın türkülerini söylemekle yetinmiş. Sınırları belli, küçük bir dairesi vardı. Bireyci duyguları söylemekte gerçekten eşsiz bir hüner göstermiştir. Önceleri karanlık bir odada kapalı sanırdınız. Şiirleri öylesine ölümü, umutsuzluğu istekle söylerdi. Bu duygusunu yitirmekle beraber, bir zaman sonra (Yeni Şiir)imizin aydınlığı onu da kendisine çekti. Hayatı aşkla, ateşle sevdiğini söyleyen şiirlerini son on yıl içinde yazmıştı. Bunlarda gene bir taraftan yaşamak üzerine, bir yandan kadere eğilen acı bir söyleyiş görülür.

Orhan Veli triosunun şiirimizdeki isyan hareketi sırasında, modern şiir anlayışına girmek için sürekli bir çaba gösterdi. Bu çaba, Tarancı'nın sanat hayatında önemli bir yer tutar. Bu noktayı şöyle açalım. 1937 yılına kadar yayınladığı şiirler, onu hececilerden biraz ilerde tutuyordu. İçe dönük ve ışıksızdı. Orada direnip kalsaydı, bir Ali Mümtaz Arolat, bir Ömer Bedrettin ya da Necmettin Halil hizasını pek aşamıyacaktı sanırım. Bu tarihten sonra Avrupalı ekine iyice sokuldu. Fransız ozanlarını bir baştan bir başa okumaya koyuldu. Hayran olduğu imzalar içinde güçlüler de vardı, güçsüzler de ... Ama bunlar, Ahmet Haşim'in, Necip Fazıl'ın okuduğu, yararlandığı ozanlardan bir kaç gömlek üstündedir. Böylece Fransadan yeni soluklar kazanarak döndü. Bu sırada Orhan Veli ekibinin, öyle sanıyorum ki, Tarancı üze-

rinde, sanaat tutumunu pekleştirmesi bakımından önemli dürtücülüğü olmuştur. (Ömrümde Sükût)u yazan adam, Haşim'i izlemek için hazırlık yaparken, şiirimizin yeni macerası karşısında biran durakladı kaldı. Ozanın sosyal ödevi olsun istemiyordu henüz. Oysa bir ülkenin yücelmesi, o ülkedeki insanların aydınlığı, insanca duygulara yaklaşması, girmesi ile mümkün olur sözü bir gerçektir. Düşünün, bir ülkede, büyük silolar, köprüler, binalar yapılabilir. Bunlar yeter sayılır mı? Üniversiteler, Tiyatrolar, Konservatuarlar açılmazsa, bilim adamları, romancılar, ozanlar, kompozitörler yetişmez, yapıtlarını ortaya koyacak alanlar bulunmazsa, o ülkenin ulusu ileri uygarlık katına ulaşmış sayılır mı? Tarancı, gerçi hayatının son yıllarında bir ozanın, salt tek adamın çaresizlik taşıyan şarkılarını söylemekle yetinmesi gerektiğini söylüyordu ama, bunu şiirlerine koymak çabasını göstermiyordu. Eski şiirin bazı kuralları onu olduğu yerde bağlıyor sınırlıydı. Değil sanmak, bu böyleydi. Çağımız değişti. İnsanlar sanat ürünlerinde daha çok ışık arıyor artık. Otuz yıl önceki ozanlar gibi çağrışımlar ağına kapılıp kalmıyor günümüzün ozanı. İnsanca sevgiler, insanca duygular, yapıtlarla ortaya konulmazsa, güçlü olmaz o ozan. Hiç şüphe etmem, Cahit Sıtkı daha bir süre, aşkla okunacaktır. Tıpkı yirmi yıl önce Faruk Nafiz'in gençler tarafından sevildiği gibi. Burada bir satır ozanı ile ölüm duygusunu derinliğine işliyen, bunun yanında yaşamak üzerine acı mısralar döken bir ozanı karşılaştırıyorum sanılmasın. Tarancı'daki öz ve biçim (bizim şiirimize göre) aşınmış, alışılmış duygularla kurulmuyordu. Türkçe için gerçekten yeni mısralar dökmüştü. Türkçesi arınmıştı. Tek sesliydi, kendi ölçüsünü bir gün bile aşmadı, aşmak istemedi. Baudelaire şiirinin ilkelerine en az bağlı kaldığı zamanlarda bile aşırı değildi. (Uçtu uçtu Perihan uçtu) şiirinden sonra, gene kendi kabuğu içinde kaldı. Denebilir ki, kendi şiirinin geleneğini kendisi kurdu.

Son otuz yıl içinde yetişen sanatçıların kaderi mi böyle, diyenler çıkıyor. Yanılıyorlar bence Toplumun, toplum şartlarının hiç mi sorumluluğu yok? Sanatçıya gereken önem verilmezse bu böyle gidecek...

KİŞİDEKİ KİŞİ'DEN

B İZİ sabahın içine bırakın
Gecede uyuduk ama yanıldık
Karanlık erdemden ne anlar iyiden ne anlar
Çökünce çobanlar köye döndü
Babalar çocuklar evlere geldiler
Satış durdu giysiler kiralar
Çekilip üstlerini örtüler
İlk ışıklar göründü bizi sabahın içine bıraktı
Je suis seul tout seul çok yalnızım
Biz ağdıklarımızı biliyoruz
Yalnızlık askı nerden bilsin
Sonra kalktık sabah yemeğimizi yedik
İşe bak öfke sevgiye döndü
Aydınlık yeşerdi ölü karanlıkta
Komşum bana dedi ki
Aşağılara gidelim dedi
Göçün vakti geldi kumruların sesi duyuldu
Bu kadar ışığa alışık değilim
Gün gün yavaş dökül yöreme
Bu tellim iyi olmayan göğün altında
Günlük giysiler gibi kuşanılmış acı
Kapılara biriken süre

Sabri Altınel

CAHİT SITKI TARANCI

Başaran

ON BEŞ saatlik bir otobüs yolculuğundan sonra, garipler yuvası otele inmiştim. Herşeyim herşeyim iraklarda kalmıştı; alıp veriyordu içim. Köye, toprağa, güneşe hasrettim bundan böyle. Zehir zemberek bir acı yüreğimi oyuyordu...

«Cahit Sıtkı ölmüş» dediler tam bu sıra oda arkadaşlarım. Ölümle göz göze gelmiş gibi oldum, tuz biber ekildi yarama

Demek mısraları dilimizden yüreğimizden düşmeyen, şiire mecnunca tutkun yaman usta ölmüştü ha?... Hem de şifa bulmak için gittiği o uzak ülkede... Ne hazin tecelli...

**Neylersin ölüm herkesin başında
Uyudun uyanmadın olacak
Kimbilir nerde nasıl kaç yaşında
Bir namazlık saltanatın olacak
Taht misâli o musalla taşında**

Doğru, doğru ya, gene de kabullenmek çok güç. Nitekim o da bunu biliyor :

**Her mihnet kabulüm yeter ki
Gün eksilmesin penceremden**

diyordu. Demek artık günü göremiyecek?...

İlk defa 1946 da görmüştüm onu. Otuz beş yaşın arımağan kazandığı günlerdeydi. Bir akşam Çörçil (Kırık-kale banliyö treni) seçkin misafirler getirmişti Hasanoğlana. Yeni şiirin güçlülere yepyeni bir anlayışla toprağa sarılanlara kendilerini duyurmağa geliyorlardı; bir şiir gecesi hazırlanmıştı bozkırda. Çan Yücel, Necati Cumalı, Yaşar Kemal, Melih Cevdet topluluğunun en önünde, Şahap Sıtkı'nın kolundaydı Cahit Sıtkı. Kısa boylu, elmacık kemikleri çıkık kavruk bir insandı. İleride bir ışık

tarlası halide görünen Enstitüye bakıyor memnun memnun gülümsüyordu. Biz etraflarını çevirmiştik.

«Çocuklar, şiir kiralını getirdik size» diyordu Şahap Sıtkı.

O akşam yapı kolunun büyük dersliği dolmuş taşmıştı. Bir bayram havası esiyordu ortalıkta. Hepimiz heyecanlıydık. İlkönce Cahit Sıtkı'yı dinlemiştik. Dirseklerini masaya dayamış, başını avuçlarının içine almış, kendi kendisiyle hesaplaşan bir insan haliyle ömrünü sesine koyarak, duyura duyura okumuştü Otuz beş yaşı...

Karl Ebert'e bile: «Dünyanın her yanında alkışlandım, ama hiç biri buradaki kadar candan ve şiddetli değildi» dedirten alkışlarla nasıl da parlamıştı gözleri, Nekadar memnundu. Sonra Yaşar Kemal'le örnek bir sanat tartışması dinletmişlerdi bize. O gecenin hayatının en güzel anı olacağını söyliyerek ayrılmıştı aramızdan.

Bir daha görüşmek mümkün olmadı, ama şiirleri, her zaman bizimleydi. Seviyorsak: Desem ki diye başlıyordu içimizden bir ses. Batıp geçmişsek yalnızlığımıza:

Bu gece ilk olarak ağladım

Bekâr odamın penceresinde

mısraları tüm gençliğimizi dile getiriyordu. Memleketi düşünüyorsak hele :

Köylümüz efendimiz tarlasında perişan

İşçimiz kardeşimiz kavgasında perişan

der yanar giderdi içimiz.

Orhan Veli, Sait Faik gibi Cahit Sıtkı da sustu gayrı, acımız büyük. Ama eseri, hem dost, hem sevgili, hem ane yüzlü şiiri o hep yaşıyacak.

HÜRRIYET ve istiklâl benim karakterimdir. Ben milletimin ve en büyük ecdadımın en kıymetli mevrusatından olan istiklâl aşkı ile meftur bir adamım.

Atatürk

A Ğ I T

Ferit Edgü

Uzaklığına başkalığına rağmen, görmekle duymakla, söylemekle avunur el ederdi karanlık kıyılarından. Vurdum duymazların, herkesin anlayışsızlığına.

KASKATI şimdi. Vazgeçilmez dünyadan elini, ayağını çekmiş, alışmadığı bir sessizlik içinde. Oysa bilmediği bir ülke değildi. Korkusuyla yaşamış, bir gün gelip varacağını biliyordu. Kapkara, aklına geldikçe, ne bulmuşsa çevrede sarılmak isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Ne kalırsa, akıp giden kalabalıklardan, iyi, doğru, güzel, haklı, tutmak bırakmamak isterdi. Bunları bulamamasının acısı, bambaşkalığı kendisinin, bu kalabalıklara karşı neydi ki? Hepsi aldırıssız, alaycı geçip giderlerdi. Her biri damarda kanın akışını çabuklaştıran, böylece maddeleşen bir heyecanın sebepleri. Bunlar da yok şimdi. Susup oturmak kesik soluklu, duyup anlatmamanın, hiç bir davranışta bulunamamanın - ölmemenin bunu kolaylaştıramamanın - acısı içinde, çevresinde devinen, konuşan kişilere bakıp yokolmaktan beter duygulanmalarla...

Bunlardan da uzak şimdi. Karanlık ülkede duyamamanın, dokunamamanın sessizliğinde. Uzak, herşeyden o kadar uzak ki, yok denecek kadar. Çürümeye başlayan etiyile, kemiğiyle, günden güne yokolmanın - arada bir, yaşarken duyulan bıkkınlıkla özlenen bu ülkede - kahredici uzaklığında. Bir mum ışığından bile yoksun. Oysa biz solurken, ne durumda olursak olalım, hiç değilse aydınlandığımız bir mum âlevimiz var.

Bunca karanlığı, herkesten ayrı olmayı duymıyanlar, akıp gelen, nerden geldiğini bilmediğimiz, ama oturup bir masada içtiğimiz, aynı yatakta yattığımız kişilerin bakar - körlüğünü duymıyanların küçültücü bakışları al-

tında ezilmeden, avuntuyu kendinde aramanın, bulamanın rahatsızlığını bilmiyenlerin özlemlerinin dışındaki dünyada,... Kara, kapkara, bumbuz....

Yolda yürürken bir taşın ayağa takılıp, düşmesi kişinin ve öylece kalakalmasındaki kısacık bir zaman parçasına sığan yokolmanın bu kısalığı karşısında bütün öğeleriyle diri evren başkaldırma içinde. Bütün yakınları, soluyan, konuşmasa da duyan bir adamın varlığının donduğunu biliyorlar. Bu yokluğa alışmanın tedirginliği içindeler. Küçük bir dudak kıpırdatmasını, sevdiği bir kelimeyi hecelemesini bekleyenler, varılmaz bir dünyada - yoklukta - varlığının bir hiç olduğunu biliyorlar artık.

Uykuda, depderin bir uykuda, el edememenin, ölümün kahredici yokluğunda duruyor. El - ayak soğuk, damarlarında akan nehirler buz tutmuş, çözülmeyecek.

DOĞU KALKINMASI

TÜSTAV

BİTİ kırmak için göz
Toprak için baraj lâzım

Yol lâzım

Işık lâzım

Dil lâzım

Lafla yürümez peynir gemisi

Nutukla yürümez

Ana yurdu baştanbaşa

Palavrasız sevmek lâzım

Halim Yağcıoğlu

Şairin, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi yayınları arasında çıkan ANZELHA adlı eserinden.

ÖZDE KALIPLAŞMA

Fethi Naci

Ş AİRLERİMİZ, bir zamanlar, bir yaşama sevincidir tutturmışlardı. Herkes yaşamanın güzelliklerini döküp sayıyor, her şeyde bir güzellik, bir tazelik, bir yenilik buluyor, yeryüzüne övgüler düzüyordu; hayatı olduğu gibi kabul ediyor, o durumuyla güzel buluyorlardı; daha iyi bir yaşayışa erişmek özlemleri yoktu. O günler, Orhan Veli'nin «Deli eder insanı bu dünya» dediği günlerdi. Yayınlanan dergilerde gençlere yaşamanın güzelliğini, gerçek hayatın güzelliğini anlatan şiirler yazmalarını öğütlerlerdi. Gençler de, şiirleri yayınlıyabilsin diye mi, içlerinden öyle geldiğinden mi, pek bilemiyorum orasını, hep yaşamanın güzelliğinden söz açarlardı.

Zamanla bıkkınlıktan. Şairlerimiz yeni bir kaynak bulmuşlardı: İnsan sevgisi. O zaman «İnsanlar hepimizi seviyorum!» diye başlayan şiirler insanları sevmeyi öğütleyen hikâyeler ortalığı kapladı. Yazarlarımız, iyi-kötü, haklı-haksız ayırmıyor, bütün insanları seviyorlardı. Sait Faik'in bir yazısını hatırlıyorum, ne güzeldi. «... Bu insanları sevmek sözü hayali bir şey değildir ama galiba biraz nazarı... Yoksa öyle insanlar var ki, kafasından tutup koparmak aklımdan geçmese bile, başka bir insanın aklından geçebilirse, bunu da yaparsa, ben nihayet bir yazıcıdan başka birşey olmadığım için, mazur görürüm. Yine öyleleri var ki, yanlarına sokulmak zehirlenmekle eştir.» (Havada Bulut, sayfa: 83)

Sonraları, İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra, daha hür bir yaşayışa kavuşunca, hürriyet şiirleri yazılır oldu. Hürriyet diyorlar başka bir şey demiyorlardı. Biri, «Hürriyet derler bir güzel sevdim» diyor, öbürü «onsuz yaşamılmıyor» diyor.

Hepsi demiyeceğim, içlerinde gerçekten güzel olanları, kişiyi saranları vardı, ama bu şiirlerin çoğu bana

hep Divan Edebiyatını hatırlatır. A. Gölpınarlı, Divan Edebiyatından söz açarken, «Bu şairlerde bahar, hatta her bahar ve her şairin baharları birdir» diyordu. (Divan Edebiyatı Beyanındadır, sayfa: 20). «Şair, düşünemez, düşün-
düğünü söyleyemez, mutlaka aynı şeyleri, aynı tarzda, yalnız üslup hususiyetiyle meşrep hususiyetinin meydana getirdiği bir ayrı renkte söyleyebilirse söyler. Mazmunlar hep aynıdır, mecazlar hep aynı.» (Sayfa: 48). «Hasılı di-
van şairleri, ilhamlarını tabiatın, iç ve dış âlemden de-
ğil, birbirlerinden ve divanlardan alırlar.» (Sayfa: 51). Ar-
tık gül, bülbül demek pek de öyle ilgi uyandırmıyordu, insan sevgisi demek gerekti, hürriyet demek gerekti. İn-
san sevgisi üstüne, hürriyet üstüne şiirler yazılmasın mı demek istiyorum? İnsan sevgisinden ya da hürriyetten açan şiirleri küçümsemek mi istiyorum? Değil. Demek istediğim başka. Malraux, bir yazısında, şöyle diyordu: «Ressam, herşeyden önce, resimleri seven adamdır, man-
zaraları değil. Şair de ilkin batan güneşten değil, mısra-
lardan hoşlanır. Sanatkarın ilk malzemesi hiçbir vakit hayat olmamıştır; ilk örnek, her zaman için, bir başka sanat eseridir.» Öyledir de. Gençliklerinde şiir yazmağa özenenlerimiz bilir bunu; hangimiz sevdiğimiz şairleri okuduktan sonra onların söyleyişiyle, onların konuları üstüne şiirler yazmağa kalkışmadık! Ne var ki sanatçı-
nın giderek hayatı kavraması, sanatının malzemesi ola-
rak hayatı alması gerekir. Bu, zamanla olur. Malraux'un dediği gibi «Sanatçının hayatı kavraması sanata baş-
larken değil, sonradan olur.»

Yaşamının güzelliği, insan sevgisi, hürriyet diyorlar, diyorlar ya, gerçekte, çoğunun yaşamının güzelliğini de, insan sevgisini de, hürriyeti de pek düşündükleri yok; ha-
zır bir takım kalıpları tekrarlamakla yetiniyorlar. Kalıp-
laşma, bir biçimde olmuyor, özde de oluyor.

Neden söylüyorum bunları? Sözü iyimserliğe getire-
ceğim de ondan. Bugünlerde de iyimserlik ağır basar ol-
du. Birçok yazımda ben de iyimserliğin sözünü ettim, edebiyatımız iyimser olmalı dedim, yazarlarımızın karam-
sarlıklarının sebeplerini açıklamaya çalıştım. Ne var ki aynı kalıplaşma iyimserlikte de olacağı benziyor. Geçen-

lerde bir hikâyeci arkadaşla bu konuda biraz konuştuk; yazdıklarımı yanlış anlamış gibi geldi bana. İyi anlata-mamış olacağım. Bunun için tekrar bu konuya dönmek gereğini duydum.

Bir iyimserlik anlayışı var, pek soyut, pek kuramsal bir anlayış.

Meselâ eskiden Tevfik Fikret,

Evet, sabah olacaktır, sabah olur, geceler

Tulu-ı haşre kadar sürmez; akıbet bu sema,

Bu mai gök size bir gün acır; melûl olma.

(Sabah Olursa)

diyordu. Bugünküler ne diyor? Aşağı yukarı aynı şeyler. Böylesi iyimserlik pek kolay. İlerde herşey düzelecek, insanlar gerçekten hür, gerçekten eşit olacaklar, yeryüzü cennete dönecek... Oysa ki benim iyimserlikten anladığım bu değildi; daha doğrusu bundan ibaret değildi. İlerde daha mutlu bir yaşayışın gerçekleşeceğine inanmıyan kişiye iyimser denemez; bu doğru. Ama şair için, hikâyeci için, romancı için, işin gücünü bundan sonra başlar. Nasıl «Hayat sen ne güzelsin» gibi lâkırdılar olma-dan da yaşamının güzelliğini bize duyuran şiirler yazılı-yorsa, nasıl kişiye gerçek bir insan sevgisi aşılayan eser-lerde «İnsanlar hepinizi seviyorum» lâfları pek geçmiyor-sa, gerçekten iyimser, gerçekten umutlu eserlerde de, bilhassa hikâyelerde, romanlarda, «İlerde herşey düzele-lecektir, yeryüzü cennete dönecektir» gibi sözlerin pek yeri yoktur. İyimserlik, umut sözleri etmeden de iyimser, umutlu eserler verebilmek: yapılması gereken budur sa-nıyorum. Cocteau da söylemişti: «Ne masayı anlatacağım diye masa kelimesini kullanacaksınız, ne kuşu anlataca-ğım diye kuş kelimesini, ne de aşkı anlatacağım diye aşk kelimesini.»

Bu, nasıl olur? Şöyle olur, böyle olur diye kesin, ama kolay, yargılar vermekten kaçınmak gerektiğini za-manla daha iyi anlıyorum. Gene de birşeyler söylenebi-lir. Kişioğlunun yaşamasında hep ileriye doğru bir gidiş olduğunu görüyoruz. Özel durumlar, bu genel gidişi de-ğiştiremez. Ondokuzuncu yüzyıldanberi toplum hayatının gelişmesini bilimsel kanunlarla açıklayabiliyoruz. Top-

lumsal bilimlerin verileri, sanatçıların iyimser bir dünya görüşüne varmalarını kolaylaştırıyor. Bir bakıma, iyimser olmak demek, bilime inanmak demek oluyor. Ne var ki bilimlerin gerçeği söyleyiş yolları başkadır, edebiyatın başka. Hep tekrarlıyoruz, edebiyatın kendine has niteliği, gerçekleri, bilimler gibi, kavramlarla değil, imgelerle anlatılmasındadır. İmgeler ise gerçek hayatın içindedir: Olaylar, kişiler, kişilerin davranışları, ruhsal durumları, bir birleriyle ilişkileri... O halde yazarın, özde kalıplaşmaktan, hazırlop ilkeleri tekrarlamaktan kurtulması için, bilimin verdiği sonuçları somutlaştıran tipik kişileri, tipik olayları gerçek hayatın içinde bulması, bu kişileri, bu olayları edebiyata has biçimlerle anlatması gerektir. Tipik, bir istatistik ortalaması değildir. Bir olayın, bir kişinin tipik olması için, sık sık tekrarlanan bir olay, her yerde bulunur bir kişi olması gerekmez. Yazar, gerçeğin tipik yanlarını görebilmek için hem bilim düşüncesini benimsemek, hem de gerçeğe ilintisini kesmemek zorundadır.

Sanatçılarımızın durumu bu bakımdan oldukça güçtür. Sanatçıyı toplumsal gerçekler konusunda aydınlatacak bilimsel araştırmalar yok denecek kadar azdır. Gerçekçi, millî bir edebiyat yapmağa savaştan sanatçı, bu bakımdan, bir de bilginlerin ödevini yüklenmek zorunluluğunu duyacaktır. Bunu yapmazsa oluş halindeki toplumsal gerçekleri anlayamayacaktır, yanlış gösterecektir, sanatıyla aydınlatmağa kalktığı kişileri yanıltacaktır. Bizde sanatçılar, yurt gerçeklerine ilgilenmek bakımından, yurt gerçeklerini işlemek bakımından, bilginlerden önde gidiyorlar. Meselâ, ziraatta üretim münasebetleri değişmeden üretim kuvvetleri değişirse ne gibi sonuçlar doğar? Sorusunu bilim adamlarımızdan önce sanatçılarımız ele aldılar: Samim Kocagöz'ün **Sam Amca** hikâyesi, İlhan Berk'in **Massey Harris** adlı şiiri. Neden sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, **Türkiye'de ziraî makinalaşma** adlı araştırmayı yayınladı.

Yalnız hazır ilkeleri tekrarlamakla yetinen, toplumsal, kişisel gerçeklere ilgilenmiyen yazarlar, ister istemez, özde kalıplaşmağa gideceklerdir. Özde kalıplaşmak ise sa-

natçının söylediklerinin eserin özü haline gelmemesi demektir. Sainte-Beuve'ün söylediklerini hatırlıyorum: «..... Şair, ahlâk dersini mevzu ile ilgili olarak masala yerleştirmeye çalışıyor. Bu telâkki dahilinde masal bana, bilmem söyleyeyim mi? basit ve oldukça tatsız tuzsuz bir nevi olarak görünüyor. Başlangıçta şarkta, iptidai hikmet, krallara hitap etmek için şu veya bu kılığa büründüğü zaman, masalın, kendine mahsus bir üstünlüğü, bir büyüklüğü vardı; ama garba intikal edip de, sonunda iki veya dört mısradan müteşekkil bir hisse kısmını ihtiva eden kısa bir hikâye şeklini aldıktan sonra, bence masal ancak çocuklara mahsus gerçek bir ders mahiyetini almış sayılır. Aisopos, Babrius veya Phaidra mükemmel masallar yazmış olabilirler; ama ben onları bir kere okuduktan sonra bir daha okuyacağımı zannetmiyorum.» (Pazartesi Konuşmaları, Cilt: 1, Sayfa: 300 - F. Baldaş çevirisi.)

Özde kalıplaşan, söyleyeceklerini «ete, kemiğe bürümeden» veren bütün eserler için «bir kere okunduktan sonra bir daha okunmamak» tehlikesi kaçınılmaz bir şeydir. Çünkü özde kalıplaşma, hürriyetle, insan sevgisiyle, iyimserlikle ilintisi olmayan, daha kötüsü insanla ilintisi olmayan, hürriyet, insan sevgisi, iyimserlik şiirleri, hikâyeleri, romanları yazmağa götürür.

SENİN İÇİN

Bir sen
Bir de ben
Ettik mi iki?
Gelgelelim bir tek canız işte,
Yalan mı ki?.

Mehmet Salihoğlu

Ozanın, yakında çıkacak TOZ-DUMAN EFENDİ adlı kitabından.

BİR GERÇEĞİN İKİ YANI

Fikret Arnel

I.

BİRTAKIM düşünürler, eleştirmenler vardır, birey (fert) derler de başka bir şey demezler. Onları dinselerseniz toplumun oluş ve akışını yönlendiren bireydir. Toplumu birey yaratır, birey yönetir, birey biçimlendirir. Toplumun üstünde güçlü, egemen, bağımsız bir varlıktır birey. Örneğin Gabriel Tarde'a göre tek ve temel gerçek bireydir; toplum görünüştür, biçimdir ve duruşmada bireye indirilebilir. Toplumdaki değişmeler bireyden gelir, bireyde başlar. Cariyle'a bakılırsa tarihi yaratan «kahraman» adını verdiği güçlü bireylerdir. Toplum cansız bir kil tabakasını andırır, ona biçim ve öz veren bu kahramanlardır.

Bu bireyci görüşü bazı kimseler sanat alanına da sokmuşlardır. Onların anlayışınca sanatın özü ve konusu bireydir. Sanat, H. Berre'e göre, bireyden çıkar, bireye döner. Kaynağı bireydir sanatın. Sanatçının ödevi, toplumun dışında bireyi ele almak, özel kişiliğini canlandırmaktır. Onca önemli olan bireyin çevresi, toplumdaki yeri, tarihsel görevi, sorumluluğu ve ilişkileri değildir (M. Basch); toplumla ilgisi olmayan kişisel duyguları, özellikleri, düşleri, tutkuları, beğenileri ve uğraşlarıdır.

İngiliz romancısı Joyce'un Ulysses'i bu çeşit sanat anlayışının güzel bir örneğidir. Toplum gerçeğinden kaçan Joyce, bu eserinde bir bireyin 24 saatte kafasından geçenleri sıralar. Toplumla ilgisini kesmiş ve kendi içine kapanmış bir kişinin düşlerini anlatır.

Divan şairlerimizden çoğu, eserlerinde yalnızca bireysel duyguları (bilhassa sevgiyi ve sevgiliyi) işlemişlerdir.

Günümüzde, yurt ve toplum gerçeklerine göz yumarak romanlarında hep bireyin aşk ve şehvetini işliyen piyasa yazarlarını da (Kerime Nadir, Esat Mahmut Karakurt, Oğuz Özdeş, vb.) bu bölüme sokabiliriz.

II.

Birtakım düşüncelerle eleştirmenler ise, yukardakilerin tersine olarak, gözlerini yalnız topluma dikmişlerdir. Her şeyi toplumda ararlar, toplumda görürler, toplumdan beklerler. Onlara göre güçsüz, etkisiz, bağımlı bir varlık-birey, bir hiçtir. Toplumun oluş ve akışında hiçbir yeri ve etkisi yoktur. O kadar ki son duruşmada birey topluma indirile bilir. Birey toplumu değil, toplum bireyi yaratır, yaşatır, yönetir (E. Durkheim).

Bir salt toplumcu görüşün sanat alanına da girdiğini görüyoruz. Toplumcu görüşü savunanlara bakarsanız, sanatın temel konusu toplumdur, toplumun büyük oluşumu, çeşitli yönleridir. Sanatçı eserine bireyi sokmak zorunda kalırsa, onun ancak genel ve kamusal yaşayışıyla ilgilenir, özel duygularıyla oyalanmaz. Toplumcu sanatçı için önemli olan bu değersiz duygular değildir. Üzerinde durulması gereken, bireyin çevresi, tarihsel ve toplumsal rol ve görevidir. Hatta bazı devrimcilere göre sanatçı bireysel duygu ve edimleri (aşkı, şehveti, dostluğu, tutkuları, beğenileri, düşleri...) bir yana bırakmalı, sadece bu rol ve görevi yansıtmalı, kişiöğlunun salt devrim yolundaki savaşını belirtmeli ve desteklemelidir.

Bazı nazi sanatçıları, dinci ve gerici sanatçılar, İlyas Ehrenburg'un dert yandığı bazı sovyet yazarları bu çeşit anlayışa yaklaşan eserler vermişlerdir.

III.

Bu iki aykırı görüşten hangisi doğrudur? Hangisi bilimsel ilkelere daha uygundur?

Marcel Mauss, birey - toplum ikiliğini yarattıklarını için ikisini de yiyor bu görüşlerin. Haksız da değil hani. Çünkü bu görüşlerin ikisi de gerçeği eksik, tek yanlı bir gözle görüyorlar. Hep dışardan, yüzeyden, duruk bir yerden bakıyorlar gerçeğe. İçine giremiyor, derinliğine inemiyor, bucaklarını gezemiyorlar. Böyle olunca da ondaki çeşitliliği ve bu çeşitlilikteki birliği, bütünlüğü sezemiyorlar. Teki genelden, özneli nesnelden, iç gerçeği dış gerçekten ayırıyorlar. Parçalıyorlar gerçeği, eksiltiyorlar. Özeldeki evrenseli göremiyorlar. Özelin ancak ev-

renşele bağlanınca bir anlam ve değer kazanacağını bilmiyorlar. Anlamıyorlar ki gerçek bölünmez bir bütündür. Toplumsuz birey ve bireysiz toplum olmaz.

Toplum bir bireyler yığını değildir, karmaşık bir birleşimdir. Toplumun dışında bir birey düşünülemediği gibi, bireyle alış veriş olmıyan soyut bir toplum da tasarlanamaz. Bireyle toplum arasında belirli ilişkiler, bağlanmalar, karşılıklı etkiler vardır. Birbirinden ayrılmaz bir bütündür bireyle toplum. C. Morgan'ın da belirttiği üzere «bireyin psikolojisini toplum gerçeğinden koparıp ayıramayız». Etle tırnak gibidir bireyle toplum. Stephan Spender bu konuda şöyle diyor : «İnsanoğlu yaşadığı toplumun derdini, acılarını, özleyişlerini, umutlarını duymamazlık edemez. Herkes, kendinden ayrı, kendi dışında, fakat kendisinin de bir parçası olduğu toplumun alın yazısı hakkında belli bir duygu taşır.» Valentin Feldman bu durumu «bireysel tecrübe toplumsal tecrübeden ayırlamaz» diye özetliyor.

«Bireyi toplumsal şartlar biçimlendirir» diyorlar. Biz de inanıyoruz buna. Öyleyken gene de sormaktan kendimizi alamıyoruz : Bu şartları da sırası gelince değiştiren şuurlu bireyler değil midir? Öte yandan, toplumu değiştiren bireyin kendisi de onunla birlikte değişmez mi?

IV

Bütün bu doğruları göz önünde tutan bir sanatçı gerçeğe bütüncül bir kavrayışla bakmak zorundadır. Çünkü sürekli bir oluş ve akış içinde bulunan, çeşitli ve çelişik yön ve belirtileri olan gerçeğe ancak böyle çok yönlü bir görüşle anlaşılabılır. Ancak böyle bir metotla gerçeğin derinliğine inebilir ve onu durmıyan değişme ve gelişmesi içinde yakalayabilir. Ancak bu yolla, durgun sanılan gerçeğin bağrındaki çatışmaları, ilerleyişleri, yenileşmeleri görebilir, türlü varlıklar arasındaki karşılıklı ilgi ve etkileri bulabilir.

Yoksa ister istemez, Ehrenburg'un tehlikeli saydığı şu iki yoldan birine sapar : 1) Ya, kişioğlunu yaşadığı topluma bağlamadan salt bireysel duygu ve tutkularıyla canlandırır ; 2) ya da, onun özel hayat ve psikolojisini hiçe sayarak, sadece toplumsal rol ve görevini anlatır.

Söylemeğe lüzum yok, bu iki yoldan ikisi de eksiktir, sanatçıyı tüm gerçeğe ulaştırmaz. İnsanı tam ve doğru olarak belirtmesine yetmez. Bireysel duygu ve düşüncelerin de kendilerine özgü bir yeri ve gerçekliği vardır. Bu gerçekliği, somut olarak, toplumdan, bireyin toplumsal rol ve görevinden, devrimci çabasından ayıramaz. Onun için yapılacak iş, zorla birbirinden koparılan ve aslında birbirini tamamlayan bu iki yolu birleştirmektir. Başka bir deyimle, özeli evrensele, teki genele, iç gerçeği dış gerçeğe, kısacası kişiğini çevresine düğümlenektir. Onu belirli bir sınıf, tabaka, zümre, aile, mesleğe bağlamak, belirli ekonomik ve toplumsal şartlar içine yerleştirmek, öbür bireylerle olan bağıntılarını ortaya koymaktır.

İnsanı toplumsal durum ve rolü içinde, kişisel eylem, duygu ve düşünceleriyle birlikte canlandırmak ; bireyi toplum içinde ve toplumla beraber ele almak : İşte günümüz sanatçısının yürüyeceği bilimsel yol.

Bu yolda ilerleyen sanatçıdır ki insanı parçalamaktan kurtaracak, onu gerçekteki birlik ve bütünlüğüne kavuşturacak, tüm ve doğru olarak yansıatacaktır.

Elbette bir sanatçı konu olarak bireyin durumunu ele alabilir. Yeter ki bu durum toplumun durumuna, öbür bireylerin ortaklaşma durumuna uysun, onların ortak ve temel yanlarını ortaya koysun. Tek kelimeyle «typique» i verebilsin. Ne güzel demiş Orhan Veli : «...şair, etrafına, insanlara, insanların dünyasına bağlı kalmak zorundadır. Bu insanlar falan adam, yahut filan adam değildir, çoğunluktur. Sanatkâr insanların ortak taraflarını, ancak çoğunluk içine katılmakla bulur. Sanat adamının anlattığı şey ferdin hali de olsa, hali anlatılan fert o çoğunluğun fertlerinden oldukça, sanatkâr toplumun sanatkârı olarak kalacaktır.»

G. Besse ile M. Caveing'in de dedikleri gibi : «sanatçıyı typique'e varmağa ulaştırken, tekil içindeki evrenseli belirtebildiği ölçüde büyüktür».

FIŞ USULÜ

Hayrettin Üysal

BİR aydın kişi geldi kentimize. Bir bilim-yurdumuzun görevlilerinden. İslâm - Selçuk yapıları üzerinde inceleme yapıyordu. Kendisiyle kentimizin bazı yerlerini gezdik... Bu arada Selçuk'lardan kalma yapıları dolaşırken bize bir medrese veya bir mahalle okulunun bulunup-bulunmadığını sordu. Eğer varsa görmek istediğini de söyledi. Eğer varsa!.. Bu tümceye o denli asılandım ki o günden sonra aylarca dilimden düşmedi - usumdan çıkmadı. Yaşar kardeşimle her anıladıkça bunu, bastık kahkahayı...

Eğer varsa ne demekti... Biz, ne biçimlilerini - türlerini gördük onların. Neleri yoktu ki... Deden mahalle okullarının - medreselerin dibine kıran mı vurdu?..

«Elbet de var,» dedik.

«Hem fişlisi!..» «Görelim,» dedi. «Gör bakalım,» dedik.

Selçuk yapısı olan bir camiye girdik. Önce Bay K. incelemesini yaptı. Camiye bitişik olarak sonradan yapılmış ek bir yapıya yöneldik.

«İşte,» dedik.

«Görmek istediğin burada.» Bu, bizim kentin mahalle okullarından biriydi. Hem öğrencisi yüklü olan zorlulardan biri. Kaçlardan biri... Çocukların çığırları kulaklarımıza dek geliyordu. Kapıya doğru yanaşırken sandım ki yapıyabancı bir ülkedeyim.

Bizim girmemizle beraber çocukların sesleri de kesiliverdi. Yüzlerini bize çeviriverdiler. Korkuyla karışık bir ünlem sarıverdi yüzlerini. Tümünün süngüsü düşük... Neden demeyin? hocalara sormalı... İşte bizi ve bizleri bir biçim düşman bellettirmenin sonucu bu. Sorarım size: Biz, bu yavrıların düşmanı olabilir miyiz? Biz, onla-

rın bir parçası değil miyiz? Onların yüreciklerine Mustafa Kemâl korunu düşürmek için çırpınmıyor muyuz? Şavksız göz olabilir mi? Onlar bizim gözümüz, biz onların şavkı... Gel de sen bunu anlat. Döğün dur anacığım, döğün dur. Nasıl korkuyla bakıyorlardı bize. Nasıl bir hınc gibi yüreğimize çöken bakışları vardı. Kimbilir nasıl görüyorlardı bizi. Bunu böylesene kuran kolun kafasında, bize yönelmiş çok kötü nenler var. Bununla beslenen - nennilenen çocuklarımız başka nasıl bakabilirlerdi bize... Sofrasında bir başka dil. Hocasında bir başka dil. Öğretmeninde bir başka dil. Çık - çıkabilirsen işin içinden...

Temiz yüzlü, ilk bakışta gerçekten sevimsi bir yüz dedirtebilecek ak - sakallı hocaları yanımıza geldi. Bizi selâmladı. Birdenbire içeriye girmemiz onu da ürkütmüş olacak ki, sesi titrekti. Kentimizin Milli Eğitim İşyarı, «Korkma», dedi,

«Korkma, Bey misafirdir. Görmek istedi de şöyle bir bakacağız.» Bu söz üzerine çekingenliği yitiverdi Hoca'nın. Kıvrak bir dille buyur etti bizi.

«Devam edin Hoca Efendi,» dedi, Bay K..

Hoca öğrencilerinin karşısına geçti. Okutmağa başladı. Kime işaret ediyorsa o okuyordu. Kızlı-erkekli yüze yakın çocuk postekilere - döşeklere, bazılarıysa salt toprağa oturmuş. Rahlelerinin üstündeki - kiminin elinde - Kelâmı Kadimlere bakıyorlardı. Uzun odanın tam karşısında bir ip gerili. Bu ipin üzerine Arap Harfleri yazılı kartonlar asılı. Elif-be-te-se-cim-dal... Uzayıp gidiyor. Her kartonda bir harf..... Bir ara tümüne birden okumak emrini verdi Hoca. Bir biçim kendikendine çalışma... Çözülen diller bir çırpıda boşanıverdi. Her çocuk önündeki kitabın açık sayfasına bakıyor, hem sallanıyor, hem okuyordu. Kulaklarımıza inceli-kanlınlı hançereden çıkan sesler vuruyordu. Bir yüseliyor-bir alçalıyor sesler... Karşılarında ise, başında sarığı dimdik duruyor Hoca. Onun da önünde bir rahle, onun arkasında kabaca bir yer döşegi. Döşegin yanında uzunca bir sopa. Hoca'nın elinde bir tespih. Başlıbaşına bir eğitim tablosu...

Bu görünüş bana ilkokuldayken tarih kitabımızda bulunan bir resmi anılatdı. Karşılıklı iki resim vardı ki-

tabımızda. Birinin altında «Eski okul böyleydi» diğerrinin «Yeni okul böyledir» yazılıydı. Eski okullu resimde bir sopa-bir sarıklı hoca-bir teship-bir rahle-başlarında fesleri bulunan bağdaş kurmuş öğrenciler. Yan taraftaki küçük bir resimde de falakaya vurulmuş bir çocuk görölüyordu. Diğer resim ak badanalı bir Cumhuriyet ilkokulunun resmiydi. Bir genç öğretmenin karşısında gözleri pırıl-pırıl parıldayan öğrenciler. Dekor o resmin aynısıydı sanki... Ufak-tefek ayrıntılarla eski okul karşımızda durur gibiydi. Bay K.. bir ara okuyan bir çocuğun yanına gitti.

«Dur oğlum! Ne anlatıyor bu okuduğun kısım,» dedi.

Çocuk, çocuksu gözlerle, mahsun gözlerle, zehir gibi kara gözlerle bir baktı ki K.. ye

«Ne bilem ben,» dedi. Sonra Bay K.. Kelâmı Kadim'i eline aldı. Çocuğun okuduğu yeri, okumağa başladı. Tüm çocuklar ilgiyle bakıyorlardı. Ağzları açık kalmıştı. Görseydiniz! O açılan ağızlardaki hayreti... Hele o dişler. İrili - ufaklı düzensiz dişler. Birkaç dişli ağızlar. Aman ne sevimliydi bu dakkada... Hoca bile ilgiyle seyre dalmıştı. Bu genç Bay öyle güzel okuyordu ki...

Sonra okuma bitti. Başlamasın mı okuduğunu açıklamaya Bay K.. Temizlikten söz ediyormuş bu kısım. Daha birçok nenler. Döndü sonra Hocaya.

«Hoca efendi! Siz bunların manasını da kavratın bu çocuklara, böyle ezbere geçmesinler,» dedi. Olur gibilerden başını sallandı Hoca. Başka bir nen demedi.

Oysa çocukların üstlerini görseydiniz, ağlardınız. Yüzlerini-saçlarını görseydiniz, yine ağlardınız. Çıplak ayaklarını görseydiniz, yine ağlardınız. Kirden çatlamış ayaklar. Böyleleri çoktu içinde. Çok temiz olanlar da vardı. Belli ki onlar ağa çocuklarıydı. Zengin çocuklarıydı. Tek pencerele öylesine bir okul. Bir de temizlikten söz açıyormuş okudukları kısım. Bilmedikten-anlatamadıktan kelli neye yarar. Öyle sanırım ki bu genç Bay K.. dinin en gerçek anlamını gösterdi Hocaya... Yine öyle sanırım ki bir daha böyle bir kapana düşürmez Hoca kendini.

Dışarıya çıkmaya hazırlandık. Çoktandır duyuyor-

dum Yaşar'dan (Yaşar bir öğretmen arkadaşım) fişle öğretim yapıyormuş Hoca, diye. Yanına yaklaştım.

«Bu Arap Harfleri yazılı kartonlar ne işe yarıyor Hoca,» dedim.

«Tıpkı ilk mektep gibi fiş yaptım, onlarla daha iyi gavrادیyom», dedi.

Vay anasını be fiş usülü öğretim... Yenilik var mahalle okullarında. Yenilik. Bu gidişle daha çok örnekler alırlar. «Tedris usüllerini» modern öğretim icaplarına uydurmuşlar. Yâ iki gözüm, işliyen kafaları var. Ne zorlu kişiler bu bizim hocalar...

LOKANTACI RIZA'NIN

UTANÇLI ÖLÜMÜ

SAAT yedi on suları Kurtuluştâ bir tren
Trenin gözleri kör
Umutlarım ray üstünde serpili pırıl pırıl
Bakıyorum dünya dar ulan Rıza diyorum
Bu gökyüzü haram sana karı çoluk - çocuk yok
Olmayacak hiçbir olmayacak birdaha
Trenin rengi solgun terenin sesi boğuk
Benim sapsarı yüzüm.
Saat yedi on suları Kurtuluştâ bir ölü
Bu gövde benim değil bu baş benden ayrılmış
Haydi yapışsanıza alın canımı haydi
Şu göz yaşı dökkenler şu serseriler yok mu
Saat yedi on suları Kurtuluştâ acılık
Ama yine sevimli buluyorum onları.
Ulan Rıza diyorum olur mu böyle ölüm
Öldüğüme yaşıyorum.

M. Turgut Akin

ANKARA'DA TİYATRO

Necdet Eraygur

BU yıl yeni bir sahne daha kazanan Ankarada tiyatro mevsimi başladı. Büyük ve Küçük tiyatrolarda iki yerli, Oda Tiyatrosu ile Üçüncü Tiyatroda ise iki yabancı piyes oynanmaktadır.

Küçük Tiyatroda Dr. Orhan Asena'nın Korku'su, Büyük Tiyatroda da Abdülhak Hâmid'in Finten'i var. İki yerli eserle mevsimi açan tiyatrolarımız bu yönden elinden gelen iyi niyeti göstermişse de Korku'nun başarısız bir eser olması, rol alan sanatçıların da bu başarısızlığı desteklemesi görülecek şeydi. Finten de ise, en kestirme yargı, eser zayıftı. Bunu söylemek Hâmit severler için büyük bir suçsa da ne yapalım ki gerçek bu. Bununla birlikte Büyük Tiyatro sanatçıları ellerinden geleni yaptılar ve esere seyredilebilme gücünü kazandırdılar.

Oda Tiyatrosu, George Axelord'un Yaz Bekârı, Üçüncü Tiyatro ise Jean de Hartog'un Bir Yastıkta isimli komedileri ile perdelerini açılar ve bekleneni fazlası ile verdiler.

KORKU :

Orhan Aseanın Korkusu, pek kuvvetli bir eser değil. Sayın Doktor; konuyu bir tarafa bırakın; korku psikolojisini bile verememiş.

Korkunun temsili de başarılı olmadı. Semih Sergen ve Handan Uran zorla yemek yedirilen çocuklar gibi ÖÖÖ diyor ve - aman şu temsil de bir an önce bitse - diye can atıyor gibiydiler. Gerçek sanatçı çok kötü olan eserlere bile seyredilebilme gücünü kazandıran kimseler olmalı değil mi? Oysaki, eserin bütün yükünü üzerlerine alan bu iki sanatçı başarısız idiler. Hele o züppe yüzbaşı, kadın avcısı geçinen yüzbaşı,... Bütün bu kötü taraflara karşı

Meliha Ars, gerek hareketleri ve gerekse mimikleri ile gerçek değerini ortaya çıkardı.

Korku'nun temiz bir dili var. Ama sanatçılarımız bunu da bozmuşlar. Konuşurken kelimeler üzerinde yapılan yersiz vurgularla, kâtibine öğüt veren kibirli bir patronu andırıyorlardı. Bunların, zannımca bir kısmını, radyo spikerleri ile birlikte, Türkçeyi iyi konuşma kurslarına sokmalı.

FİNTEN :

Yukarıda da dediğim gibi başarısız bir eser. Büyük Tiyatro, acaba neden tiyatro mevsimini Shakespeare ile açmadı diye düşünenlere gülmek gerek. Eğer Shakespeare ile mevsimi açmış olsaydı her tiyatroda ayrı bir eser oynamak gerekirdi. Oysaki, Finten'de Lady Macbeth, Othello, ve Hamlet'in üçü de vardı.

Finten, Korkunun aksine çok başarılı oynandı. Rol alan bütün sanatçılar kendilerinden bekleneni vermekle kalmadılar, kötü bir eserin bile gerçek sanatçılar tarafından başarılı olarak temsil edilebileceğı gerçeğini ortaya koymuş oldular. Hele Finten rolünü alan Yıldız Akan gerçek bir yıldız olduğunu ortaya attı. Davalacı rolünü alan Nuri Altınok da; kötü bir şiirin kötü okunacağını iyi bir örnek vermekle birlikte; başarı gösterdi. Muzaffer Gökmen, Müşfik Kenter, Suna Sirmen, Serap Sezer ve diğeri sanatçılar burada tebrik edilmeğe değer.

YAZ BEKÂRI :

Üçüncü Tiyatroda oynanan Yaz Bekârı güzel bir komedi. Karısını kısa bir yaz tatiline gönderen bir kocanın, karısına ihanet etmek endişesinden doğan değişik ruh hallerini canlandıran bir konu. Koca rolündeki Asuman Korad, rolünü tam anlamı ile benimsiyen batılı bir sanatçı gibiydi. Tek kusuru, mimiklerinde aşırılığa varması, insanı güldürecek kadar hareketli olması idi. - Komedinin amacı güldürmektir diyenler çelişikliğe düştüğünü sanırlar ama, değil. - Asuman Korad'ın ikinci güzel yönü de Küçük Sahne'deki romantik Asuman Korad olmayışı idi. Hareketlerinde daha dikkatli olur ve can-

landırdığı kişilerinin gerçek kişiliklerine bürünme yetkisini kaybetmezse şimdiden bir yıldız olarak alkışlanabilir.

Kız rolündeki Meral Gözendör da başarılı idi. Yalnız, ses tonu ve kelimeleri söyleyiş şekli yer yer Gökçen Hıdır'ı andırıyordu. Bununla birlikte gerçek bir başarı gösterdi. Muammer Esi, Tekin Akmansoy, Sevim Akmansoy, Esin Sinancıoğlu ve Sürayya Taşer de rollerini hakkıyla yaşayan ve sorumluluklarını kavrayan sanatçılardı.

BİR YASTIKTA :

Bir Yastıkta, Oda Tiyatrosunda oynandı. Oda Tiyatrosu memleketimizde bu tip tiyatroların ilki olması bakımından çok güzel ve ilgi çekici bir yer. Salona girince insanı içten sarıveren bir sıcaklığı var. Duvarlar yerli ve Avrupa tiyatro ve operalarının afişleriyle süslü. Duvar boyunca dövmeye bakırdan yapılmış pırıl pırıl vazolar ve aplikler çok güzel. Salonun ikinci bir hoş yönü de koltuklarının numarasız olması idi. Koltuklar ayrı ayrı renkte üçerli bloklar halinde yerleştirilmiş ve her koltuğa da yerli ve yabancı tiyatro yazarlarının isimleri verilmiş. Ön sıralarda yerli yazarların, arka sıralarda da yabancı yazarların isimlerini taşıyor koltuklar. Bu arada O. Burian'ın unutulmaması da çok iyi olmuş. Yalnız Orhan Veli ile Sait Faik'a neden bir koltuk verilmediğini çok merak ettik. Diyeceksiniz ki, veya diyecekler ki - efendim, onlar bir tiyatro yazarı değil de ondan -. Haklılar belki ama, Cemal Nadir ve Sedat Simavi ve daha ismi pek iyi tanınmıyan yazarlar yanında Orhan ile Sait unutulmamalı idi. Sonra her tiyatro eseri yazan da herhalde gerçek bir yazar değildir. Öyle olsaydı dünya tiyatro yazarları ile dolardı.

Oda Tiyatrosunda, Bir Yastıkta isimli üç perdelik komedi temsil edildi. Çoğunluk, iki kişi tarafından oynanacak olan bu piyesi şüphe ile karşılıyordu. Herkesin kafasında bir -acaba- vardı. Fakat Cüneyt Gökçer ile Mediha Gökçer bütün bu şüpheleri perde açılır açılmaz silmesini bildiler. Üç perdelik temsil boyunca başarılı ve ilgi çekici olarak rollerini yaşadılar.

Bir şair yazarımız eserin dilinin kötü olduğundan bahsetmiş. Yazısını görüp okumadım ama her halde kendisinin kullandığı dil kadar anlaşılmas ve kılçıklı değildi.

Yeni tiyatro mevsiminde Yıldız Akçan, Asuman Korad, Cüneyt Gökçer Mediha Gökçer ve arkadaşları bu yıl sahnelerimizde, başarıları ile, alkışlanacak yıldızlardır. Akis Dergisinin bunlar ve temsiller hakkındaki sözleri ise sanatın da politikaya alet edilmek istendiğini gösteriyor ki, yersiz ve boş bir çaba.

Bu arada Dekoratör Ulrich Damrau da kuvvetli bir sanatçı olarak dekorlarında Finten'in havasına girmiştir, övgüye değer.

BİR MEKTUP

Yeni Ufuklar
Yazı Kuruluna

17. 10. 1956

İSTANBUL

CAHİT Sıtkı'nın adının şehrimin caddelerinden veya parklarından birine verilmesi hususunda D. Bakır Belediyesine başvurdum. Dilekçemin müsbet karşılanacağını umuyorum.

Çok değerli derginizin bilgi edinmesini rica ederken bu konuda çok faydalı yardımlarınız olacağına inanıyorum. Sade D. Bakır değil, bütün şehirlerimiz rahmetli şairimize kadirşınasça davranır herhal.

Saygılarımla

Ahmed ARİF

YUKARIDAKİ ADAM

Orhan Duru

Ö ZÜR dilerim, bir kaz gibi yüzüme bakıyordu. Çıplak kafalı bir kaz gibi. Bana böyle bakan adam evimin bodrum katında oturan şöfördü. Son derece budala, sersem, zibidi kılıklı bir adam olduğunu herkese çekinmeden söyleyebilirim. Karısı, çocukları, karısının anası hepsi birden evin alt katını dolduruyorlar. İyi bir ev sahibi olduğum için, onları pek o kadar sıkıyorum. Topu topu elli lira kira alıyorum. Dışarda görürsem işimi görüyor. Kötü bir arabası var. Dolmuş yapıyor. Emin olun onlara daima iyi devrandım. Kiralarını arttırmadım. İki senedir aynı kirayı alıyorum. Ama onlar insan değil, canavar. Bodrum katını ahır yapsaydım daha iyi olurdu. Üstelik son zamanlarda «evi başıma geçirmek» için gizliden gizliye temelleri kazmaya uğraştıklarını duydum. Böyle diyorlar: «Odomuz oğlu domuzun evini başına geçirmezsek yuf olsun bize.» Bunu bana böylece orta katta bir odada oturan yaşlı, kimsesiz bir kadın var ya, o söyledi. O kadınca-şız şimdilik benim hizmetimde çalışıyor. Bana haber ulaştırmaktan büyük bir zevk alıyor. Son zamanlarda evin hafifce eğildiğini hesaba katarsanız nasıl bir telaş, heyecan ve korku içinde olduğumu anlarsınız.

Şöföre «höst» diye bağırıyordum. Nereden geldiği belli olmayan bu sesi araştırdı, beni buldu. Şaşırdı kaldı. Tesadüf işte, avluda bulunuyordum. Sıkıntılı bir halde göbeğimi kaşıyordum. Son zamanlarda sıcaktan terlediğim için kayışımın sıktağı yerlerde bir takım sivilce benzeri, kırmızımtırak şeyler meydana çıkmıştı. Öğle üstü kahveden gelince hemen pijamamı giymiş, avluya çıkmış, göbeğimi kaşımağa başlamıştım. O anda bizim şöförün, küçük oğluna - adı Ahmet'ti o veledin - bir tokat attığını, çocuğun da geri geri gidip benim o canım, güzelim vanilya sak-

sımın üzerine oturduğunu gördüm. Zaten nazik bir bitkidir bu vanilya. Yahut bana öyle geliyor. Nasıl bir hale geldiğimi kafanızda siz tasarlayın artık. Bütün vücudumu ter bastı. Müthiş kızdım. Bunun üzerine şöföre «Höst!» diye bağırdım. Şöför zayıf, çelimsiz, gözlüklü, sivrisinek gibi bir adamdı.

«Burası babanın bahçesi mi?» diye sordum, «önüne ardına baksana biraz, vanilya ne hale geldi gördün mü?»

«Eh kusura bakmayın, bir kaza oldu.»

Bu arada çocuk ağlamağa başladı. Bu bir ağlama değil, bir böğürmeydi aslında. Babası onu susturmağa çalışırken, ben küfür ede ede yukarı çıktım. Bunların pek kısa zamanda canlarına okumağa karar verdim. Şimdi düşünüyorum da, evimi böyle bir sardalye kutusu gibi doldurduğuma yanıyorum. Ama durun. Bir yandan paraya ihtiyacım vardı. Melâhat kürk ister, taksiyle dolaşmak ister, güzel elbiseler, mantolar ister. Melâhat dostumdur benim. Eh ben de onunla kucaklaşmak isterim. Kokulu koltuk altlarına burnumu sokmak isterim. Somyalı yataklarda çakır keyif güreşmek isterim. Bunlar para isteyen şeyler hep. Bizim eski virâneyi kiraya verdim. Hem millet ev arıyor, başını sokacak bir yer arıyor. Vatandaş ev sıkıntısından kurtulsun dedim. İnsanlara yardım etmekten hoşlanırım. Şimdi evin alt katında şöför ve ailesi oturuyor. Orta katta bir odada demin andığım yaşlı bir kadın - hem biraz kafadan çatlaktır - , öbür odada bir memur, karısı çocuğu, üst katta bendeniz oturuyorum. Eski sandık odasını bir talebeye verdim. Eşyaları tavan arasına kaldırdım. Allah bin bereket versin geçinip duruyorum. Biraz canım sıkılmıyor değil. Çünkü gene de para yetmiyor. Şu benim dükkândan aldığım kira da olmasa öldüm demektir. İşte, ne derler yuvarlanıp gidiyoruz. Biraz kendi içime kapanık bir insanımdır. Sabahleyin çıkar kahveye giderim. Tavla atarım arkadaşlarla. Öğle yemeğini Konya lokantasında yiyebiliyorum ancak. Öğleden sonra eve gelir ve uyurum. Akşam Melâhat'e giderim. Ama artık bu kiracılardan bıktım. Kiralarını arttırmağı düşünüyorum. Buldular benim gibi iyi bir adam tepeme çıkaracaklar.

Gece oluyor ve aşağıdaki katlardan gürültüler yükseliyor. Çocuk ağıllamalarına karı koca kavgaları karışıyor ve benim odama gelinceye kadar dağınık bir ses oluyor. Bir fabrikanın çıkardığı tekdüze, bitmek tükenmek bilmeyen bir sese benziyor. Bir uğultu halinde kulaklarımdan giriyor. Aldırmıyorum. Alıştım çünkü. Açıyorum ben de radyomu, mahalleye karşı avazı çıktığı kadar bağırttırıyorum.

Geçen gün yakaladım bizim orta katta oturan memuru. Kocakarı da kapıdan başını uzatmış dinliyordu. Bu memur iri yarıcadır. Ama memurlara vergi bir korkaklık sinmiştir üstüne. Bellerini bükmeğe alışmışlardır. Bir yandan da acıyorum ya onlara.

«Efendi» dedim - onunla da aramız açıktır biraz - gelecek ay kiranızı seksen üzerinden alacağım - tehdit ediyorum adamı - evimi kendi bildiğinize kullandınız. Çocukların bahçede yıkmadıkları duvar kalmadı. Kayısı ağacından bir tane kayısı yemek nasib olmadı. Üstelik su parası da az veriyorsunuz. Halbuki görüyorum, musluk durmadan akıyor. Haftada üç defa çamaşır yıkıyor hanımınız. Eh pes! Bunlara bir hal çaresi bulmanız gerek. Benden söylemesi.»

Adam önce kızardı, sonra sarardı, sonra kızdı. Bağıрмаğa başladı:

«Bu evden dışarı adım atmam bir. Yetmiş liradan yukarı da benden zırnık alamazsın iki. Bahçedeki duvarlar zaten çürüktü. Elinden gelse ciğerimizi sökeceksin. Bu ne bel! Zaten hayvan gibi yaşıyoruz senin evinde. Tahta kurusundan geçilmiyor. Kayısı yiyemiyormuşsunuz. Ağaç zaten iki kayısı veriyor senede. Onun bile kökünü kurutmuşsun.»

«Peki su parası» diyecek oldum.

«Ne su parası. Bütün gün duş yapan ben miyim, sen misin? Başka ev bulsam oturur muyum burada? Ev değil mezbaha. Bir de senin sarhoşluğunu mu çekeceğiz?»

«Bak sen» dedim. «Sarhoşluğumdan sana ne? Kendi gözündeki mertegi görmez. Sen önce çocuklarının karnını doyur da ondan sonra karşıma çık. Adam gibi konuş.»

Adamın gözleri faltaşı gibi oldu. Üstüne atlıyacaktı nerdeyse. Sonra kapıyı çarparak odanın birine girdi. Bak-tım koca karı kıs kıs gülüyor. Ben bakınca «Ah», dedi, «insanların eline bir kuvvet geçmesin.»

«Ne kuvveti?»

«Kuvvet işte», dedi, odasına çekildi.

Artık işte kendimi dinliyorum. Beynimin içini din-liyorum. Barsaklarım hafif gurulduyor. Gene gaz yapıyor. Şimdiye kadar pek öyle hastalık çekmedim. Rakımdan bir yudum alıyorum. Boğazımdan aşağıya âlev gibi yakarak iniyor. Dudaklarımı büzüp şaplatıyorum. Üstüne küçük bir yudum soğuk su. Bir parça da çiroz. Küçük bir kavun dilimi. Tamam. Pencerenin önünde oturuyorum. Birden bire çok yalnızım. Melâhat. Ama günün birinde o da be-ni bırakacak. Bunu iyice biliyorum. Onda o fındıklılık varken. Hem beni bile, belki şimdi aklıma kötü şey-ler geliyor. Beynim müthiş çalışıyor. Birbiri ardına hayaf-ler ve birbiri ardına düşünceler. Denize bakınca kendi-me geliyor. Tepsi böreği gibi bir ay denizi aydınlatıyor. Aydınlık bana kadar geliyor denizin üzerinden ve sanki ayaklarımın altından geçiyor. Dan dan dan... saat doku-zu vuruyor. Bu saati değiştireceğim. Sanki beynimi oyu-yor. Karşıdaki evin üst katında yüz mumluk bir elektrik lâmbasının altında bir aile bağıra bağıra yemek yiyor. Sonra bir kadın, bir leğen dolusu bulaşık suyu döküyor bahçeye. Kediler miyavlıyor. Bunları sanki burnumun di-bindeymiş gibi duyuyorum. Sonra kene gibi bir düşünce ya-pışıyor kafama. Hepsini defet evden! İyi ama nereye? Ev benim değil mi, çıksınlar. Ama korkuyorum. Onlar bir örümcek gibi ağlarını örüyorlar. Sessiz pıtırtilarını, gidiş gelişlerini duyuyorum. Bir delikten çıkıp etraflarına bakı-yor, beni görmeyince gülüyorlar. Sonra ayaklarının ucuna basa basa gidip bir dilim ekmek alıyorlar dolaptan. Çocuk-lardan birinin ağzına bir meme gibi tıkıyorlar. Çocuğun karnı açtır iki üç saatten beri ağlıyordur. Ve başka biri, korka korka tavana bakarak - çünkü tavanda ben varım - çatlak elleriyle bir çamaşırı yıkamağa savaşı. Bütün bun-lar bir örümcek gizliliğiyle yapılıyor. Ama kavgalar, gü-rültüler ise açıktır. Herkes dinliyebilir. Şoför o sivrisi-

nek gibi adam her akşam karısını döver. Kadın başörtüsünü bağlar, anasına gitmeğe kalkar. Kavgaya sokakta, çeşmenin önünde devam edilir, sonra barışılır.

Düşünüyorum, bir karınca yuvası gibi çalışılıyor, iniyor, çıkılıyor, hırıltılar, gürültüler, ağlamalar bir türlü dinmiyor. Geçen sene talebe tavuklarımdan birini çaldı ve yedi. Kellemi keserim ki sus payı olarak şoföre de bir budunu vermiştir. Hem niye vermesin, onların hepsi birlik. Ben geçerken odalarının kapılarını kapıyorlar. Arkalarını çeviriyorlar. Sanki benden gizli bir şeyler hazırlıyorlar. Bulmuşlar benim gibi iyi bir ev sahibini... Gene de insanoğlu bu. Ne olacağı belli olmuyor ki! Besle kargayı oysun gözünü. İçimden birden bire ağlamak geçiyor. Ah, ben onlara bu kadar bakayım, bir baba şefkati göstereyim, kanatlarımı üzerilerine gereyim de onlar bana bunu etsinler! Benim gibi iyisini nerde bulacaklar. O şoför olacak hain adamı bir kış gecesi evime aldım. Karısı çoluğu çocuğu soğuktan titriyorlardı. Ne yaparlardı ben olmasaydım? Şimdi de bana isyan hazırlıyorlar! Evet, evet, isyan! Güzel bir kelime bu. Sinsi sinsi yaklaşıyorlar bana. O hayalet gibi çocuklar gözlerini dikmiş, bana bakıyorlar. Sapsarı dişlerini göstererek gülüyorlar. Memurun karısı leğende çamaşır yıkarken göz ucuyla bana bakıp gülüyor. Ne oluyorum? Yaşlı cadaloğ bir sandalyeye oturmuş, yolu mu kesiyor. Simsiyah bir elbise giymiş, parmaklarını oynatıyor. Buruşuk yüzünün derinliklerinde bir çift göz parlıyor. Bana bakarak fısıldıyor. «Niçin bu kadar kuvvetlisin?»

Ben mi kuvvetliyim? Oysa ben kuzu gibi bir adamım. Karıncalara bile basmağa kıyamam. Ben zayıf, küçücük bir yaratığım. Tabiat kuvvetlerinin yanında benim kuvvetim nedir? Atom bombasını da yaptık ama, o bile sinek vızıltısı gibi gelir tabiata.

Sonra birden bire çok güzel bir çocuk görüyorum. Yukarıdan aşağı ışık vuruyor. Tanrı masallarındaki çocuklara benziyor. Yanına yaklaşıyorum. İçimde müthiş bir heyecan ve sıkıntı var. Yanağını okşuyorum. Şoför gelip çocuğunu kaçırıyor. Ağzına gelen küfürü ediyor. Ne var

şu çocuğu sevsem? Ondaki Tanrı soluğundan bir parçacık yüzümde duysam!

Bir kedi miyavlıyor. Lodosun sınısıcak havası peñce-
reden girip yüzüme vuruyor. Şimdi çok yalnızım ve etra-
fım düşmanla çevrili.

ODUNCUNUN HİKÂYESİ

- Ağaç yerine adam -

B ABAM Fransanın değil
Kuşluk ormanlarının en iyi balta kullananıydı
Dokuz hanelik köyde
Tıbbı - ı fenni şaşırttı anam
Kızkardeşim elislerinde bitaneydi
Bir akşam üstü o da
Bir atın terkisinde sarıldı Osman'a
Bir daha görünmedi
Ben de hiç aklımda yokken
Tuttum ağaç yerine adam kestim
Bütün kabahatim bu...

Celâlettin Çetin

İ TİŞ kakış yürüyorum. Öteme berime adamlar çarpıyo. Üstelik kıcıma buduma çimdik atıp geçiyorlar. Kafamın içinde bi yaban, bi ürkek dolanıyo acısı, budumun. Sınama bu. Akılları sıra razı gelicem dileklerine. Yaşama gönencimden, özgürlüğümden, haklarımdan temelli vazgelicem. Sokakta dolaşamaz, aşevinde karın doyuramaz olucam. İlle de bir erkeğe sığınma gücemine sokucaklar beni ha. Avuçlarını yalasınlar. Yılmam ben, caymam, cücümem. Hem ne var öfkelenecek? İstanbul koca kent, hernenlerin sesi çıkıyo. Sığılmıyo İstiklâl caddesine, sığılmıyo. Eh, hazzediyo sanabilirler de beni. Hazzetmediğim hiç bi yanımdan belli değil. Sanki hiç acı çekmedik, yaşamak güllü gülücükümü durmaya? Kolaymı ya kolaymı? Hem tüzümüzde biörnek haz, acı organları, dışkılıklar hem de tanışsız - bilişsiz, yabansı davranılar. Kuşkular, kapantılar. Sözüm ona incelik seninki: Bir merabanı esirgersin, bi canım «merhaba» yı... Yaşamla inatlı, savaşlı, yeğ gitmek seninki. Şu canım sarıyla yeşile oyun etmek. Sanki gecede bir kabareye gidecek, karının birine abana abana zıplıyacak, şakaklarında o biçim sulanma terleri birikecek olan sen değilsin. Çimdik atmadan ayrımı yok bu işin. Eline sağlık çimdik atanın napsın, napsın yani, ölsünmü adam? İlkokuldan bu yan ayırdılar bizi. Kızlar bu yana dediler, oğlanlar öte yana. Tabur ettiler: önü kızların dediler, ardı oğlanların. Bizim yönlerde oyunumuza karıştı diye oğlanları öğretmemiz cetvelle cetvelle dövdü. Al işte senmisin ayrılanı, senmisin gizleneni? Böyle çimdiklerler, böyle dış bilerler şimdi. Koca kent İstanbul. Nelerin şamatası çıkmıyo ki: rengin, sesin, tutkuların, tüyün, aşkın sesi. O, tüylerin, gözlerin ses ettiği yerde biri salt «sevişme, sarışma» diyo. Hem öyle kötü diyoki, onu gören tüm ağız, göz, tüyler,

germeger haphazır oluyo. Hernenlerinde, heryerlerinde özlerrinin olmayan kötölükler birikiyo. İşin içinden kim çıkacak? kim yokedicek üttürmeyi, evrensel barışıklılığı kim söktürecek? Amanın büyük sözlerden kaçalım, büyük sözler düşman başına. Brütüs gibiyim bunları daha az sevdiğimden değil, onları daha çok sevdiğimden. Ama gene de bi umut kapısı. Bi kımıldanış. Nasıl nasıl: çürük elmaları ayıklıyaraktanmı sizince? sizince görütün araç olma, alet olma yönünden gerçek oluşu gibimi? Alın beni bayanlar baylar, alın beni, görmiyeyim Vega yıldızını. Üstüme üstüme geliyo. Cennet bu evren, cehennem bu. Gelsin Vega, gelsin. Gelsin Sartre, gitsin, Dewey, gelsin Kafka, gitsin Descartes. Kim gelirse gelsin, eninde sonunda bozuk, kanısız yalnızlığa saldırıyormusunuz, yoksa hayırmı? İstiklâl caddesinden geçerken küttekek memenize atıyorlarmı, atmıyorlarmı dirseği? Margaret, Townsend'e varabiliyomu, varamıyomu? Melih kaptan tayfanın aş parasını çala çala milyoner oluyomu, olmu-yomu? Milyonerlerimizi alıp baş tacı ediyomuyuz, etmi-yomuyuz? Cehennem de bu evren baylar, tüm hesapları görelim haydin. Ama bu iş bana göre değil, benim gönlüm çürük. Bundan öte sayduyuları eşikte korum. Burdan öte balık pazarı baylar bayanlar. Bakın mor mor değirmi yapraklara, bakın sapsarı köpürmüş bardakların üstüne, göğü kesen çizgi çizgi karalıklara. Burdan öte çiçek pa-zarı pâklar bizi. İsteyen yayımla uğraşsın, isteyen esrar çeksın, hernenler yapılsın yaşarkene. Ne olsa bile bile lâdes, avuntu bile bile. Bir oh deyim, Ahmedimden bir mısra mırlanayım, lâfı evirip çevirip bana getireyim. Bi dost, bi dost, bi dost. Birini bellemem gerek, has birini, to-hur birini. O, olmadan hiç bi nenleri seve mem: Rıfatı, dil devrimini, rakıyı, barış için atomu seve mem. Bi tek atalım gimdi, kışımın acısı dindi. Bi tek içelim ya Eldemira ses-lenir. Eldemira dost, Eldemira yır, Eldemira türküdür. Kara topuzunda güller asılı, salına salına gelir. Çıkage-lir. Aman aman bozmasalar bu uyumu, bu övlemi yitir-meseler, bu ozansı sıcağı. Canım Eldemiram. Eldemira gürlüğün, doğanın, dostluğun, yavuzluğun anlamıdır. Sevilen nenlerin topu odur. Ama yitirirler, bozarlar: Fi-

gılların, beyaz peynirlerin, çiçeklerin dibinden çıkı çıkı verirler. Bi örnek. Göz, bıyık, tüyler, çokçası kara kara kirpikli yuvarlak gözler. Hep öyle özlerinin olmıyan kötülüklerle bakarlar. Biri, «orospu!» der, öteki «yiyim seni». Deyin kardaşlarım ne isterseniz deyin. İsa gibiyim ben, Muhammed gibi. Çiçek pazarında benim de var yerim. Otururum, herbirinizin aklını bu işe yatıracana Doğulular sizi, yalaklar, peyâmiler. Gidi sizi, Karı canlılar.

Tutunacak dalım yok, bu da, bu dost da uydurma bi nen. Bi avuntu. İyi kötü bi Sait vardı. Sait düşer aklıma. Mavi mavi, çakmak çakmak, dost bakar. Kıvamını kaçırmadan bakar. Paramda gözü varmı diye bakar. İnan-dıramazsın bi nen istemediğine, bi nenlerinde gözün olmadığına. Ütülmek, kadınından, oğlanından, dostundan ütülmek, içine işlemiştir. Yıllar yılı. Binde bir, adam gibi birine çatmışım o da lime lime olmuş, toplanamaz, gönenemez. Şaşkın şaşkın bakınır. Mavinin en zavallısıyla anlar gibi olur. Anlar gibi olduğu vakitlerle geçinirsin. Anlar gibi olduğu vakitleri, beyaz teninin dışında yeşil yeşil akan kanı, Yanakimusı, dellenmesi bağırısı baygın kalası bi yaşıntının gebermişliği düşer yüreğe.

Banamısın demem ondan öte, öldürseler duymam. Onu sevmek canıma cankatarı, onu sevmek, sevmek, bi başkaydı. Teeey, bundan öte kırmızı toprağa sırtüstü yatmak, yol yol savruk yaz göğünü gözlemek, bi ciğer dolusu «hey» le martıları uçurtmak yitmiş ola. O martıdan tavanın, esen göğün, koşurduğu akçıl bulutların, usul usul morlayan akşamın çıkarsa birlikken çıkardı tadı.

Bu yitik akşam üstleri üzgü veriyo. Kıcım acımaya başladı gene. Metin köprüünün direğine yaslanmış, tırnaklarını yiyor. Ayak tırnaklarını da. Temiz, pırıl pırıl, yağsız. Onu bu kadar düzenli görmemişim, yadırgıyorum. Rakısı koltuğunda, adaya gidecek birazdan. Adayı bilirim. Balıkçı Bâki vardır. Derler ki «denize her kişiden çok o yakışır» Sonra Sina vardır, kuşkulu, bıçkın, dolanır durur. İnsan karısını dövmeli der, kok kömürünle, çamaşır sopasıyla, bi nen bulamasa da yumrukla. Ama dövmeli... Nizamda yaşlı yahudi sevgilisini aranır. Kızın sarı - kır-

mızı çilleri havada savrulur, başına başına uçuşurlar Sina'nın. Adaya doyamam. Adada kopar insan, dağılır parçalarına, ayrılır. Öz parçalarına varır, takınır. Adaya gitmek isterim: kafaları çekmek, türkülenmek, parçalarımaya ayrılmak isterim. Parçalarımı takınmak istemem. Ama gide-mem adaya Ankaraya, yavruma, yuvama dönmem gerek. Ak yelken, akşamlamış bi tutam köpük, konup gelinmez. Ada, parçalarım konup gelinmez. Kırım sağlama morardı. Ankaraya dönmem gerek Hacı Bekir Lokumu koltuğum-da, ablamın çocuğu kucağımda.... Sabaha değin kaç yol çışı, kaç yol kakası gelir. Eşsekler gibi dönerim Ankaraya. «To be or not to be» değil ya bu. İstesene ölebilir. Ben istemem. Ödüm kopar yok olmaktan. İyisini tabanlarımı dö-ve döve yollarım evime. Hacı Bekir kutusu, küçük kız, Ankara. Sabaha biraz morarmış budumla gözleri iplik iplik özlemiş kocama varırım. Çiçek pazarları dolar dolar taşar. Selma sevdiğine varır, kırk gün kırk gece toy ya-parlar. Necmi bey «o güzel aşk için» oturur Adalar Sahilini bekler, Metin tırnaklarını bitirmiş koparır koparır dişlerini yer. Vega daha çok yaklaşır dünyaya. Ben kocama varırım. O, Bach çalar. Mor'u gösteririm, «vurdumduymaz» der. «Utan» der. Sen utan derim, siz utanın. Vurdumduymaz değilim, salt ekmeğimize yağ sürmemek, sizi de bizi de-geri koymamak için, utandırmamak için. Yoksa umurum-da.. Bu mor da umurumda, bu Bach da. Sen Bach'ı bırak-ma. Bu kokun da umurumda. Bu kokuna bitiyorum: bu erkek kokuna, bu ter kokuna. Bu sana bayılıyorum. Mor'-umuöp. Savsın.

Yeniden başlıyorum savunmaya. Ölecek değilim a. Oturdum yazdım işte.

Sen bana bakma, delleniyorum. At bi bağı Ahmedim. At bi. Oğlum Ahmet. Benim adıma bi bağı at, dördüncü ordulu sesinle. Bi özlem bağırsı, bi aşk bağırsı. Benim se-sim çıkmaz pek. Seninki güçlü çıkar. De ki örneğin de ki: «The bright days will soon come again» de.

Bize Gelen Eserler

Anzelha (Şiirler) : Halim Yağcıoğlu, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Yayınları, Ankara 1956, F. 1 Lira.

Korku (Oyun, 5 Tablo) : Orhan Asena, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Yayınları, Ankara 1956, F. 1 Lira.

Atatürk Şiirler Antolojisi : Hazırlıyan Hüseyin Karakan, İkinci bası, Şiir Yayınları No. 1, İstanbul 1956, F. 1 lira. Adres: P. K. 20, Fatih-İstanbul

Günden güne (şiirler) : Arif Damar, İstanbul Matbaası, 1956, F. 150 kş.

Bir insan sesleniyor (şiirler) : Aysel Payaslı, Tarsus 1956, F. 1 Lira

Sinema Sanatı : Nijat Özün, «Sinema» Dergisi yayını, Ankara 1956, F. 250 krs. Adres : P. k. 479 Ankara.

Montesquien'nün Siyasî ve İktisadî Fikirleri : Dr. Cavit Orhan Tutangil, İst. Ün. Ed. Fak. doktora tezi, İstanbul 1956.

Sayın Okuyucular

Aralık sayımız, büyük kısmı itibariyle Anadolu'nun ürünü olan Eski Yunan kültürüne ayrılmıştır. Bu özel sayıyı tanıdıklarınıza duyurun.

Yeni UFUKLAR'a abone olanlara, derginin eski sayılarından armağan ediyoruz. 6 aylık abone olanlara 6, bir yıllık abone olanlara da 12 dergi.

T. C.
Z İ R A A T
BANKASI

T a s a r r ü f h e s a p l a r ı
1956 yılı ikramiye plânı
tutarı şimdilik

1 . 7 5 0 . 0 0 0

L i r a d ır .

**Bu plânda Gayrimenkul-
ler, dolgun para ikrami-
yeleri, eşya, traktörler,
ziraat âletleri vardır.**

Fiatı 50 krs

YENİ UFUKLAR aylık dergi. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Hadiye Tolun. Teknik işleri idare eden: Saime Özkul. İdare yeri: Veli Alemdâr Han, Kat 2, No. 29/1 Galata - İstanbul; mektup ve havale adresi: P. K. 1034, Galata - İstanbul, Abonesi: Altı aylık 3, bir yıllık 6 lira. Dış memleketlere abone iki mislidir. **KUTULMUŞ** matbaası, İstanbul.